

УДК 339.97

О.И. Вінська

ЕВОЛЮЦІЯ МОДЕЛЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У КРАЇНАХ-ЛІДЕРАХ

Досліджено особливості еволюції підходів держав-лідерів до регулювання аграрного сектору економіки, проаналізовано основні моделі сільського господарства, що реалізовувалися у постіндустріальних країнах світу та виявлено суть та компонентний склад сучасної трансформаційної моделі сільського господарства.

Исследованы особенности эволюции подходов государств-лидеров к регулированию аграрного сектора экономики, проанализированы основные модели сельского хозяйства, которые реализовывались в постиндустриальных странах мира и выявлены суть и компонентный состав современной трансформационной модели сельского хозяйства.

The features of the evolution of leader-countries' approaches to the regulation of the agricultural sector are researched, the main models of agriculture that were realized in the post-industrial states are analyzed and the essence and component composition of modern transformational model of agriculture is revealed.

Ключові слова: держава, аграрний сектор економіки, модель, постіндустріальні країни світу, компоненти.

Постановка проблеми. Сільське господарство завжди було важливою сферою господарства країн світу, розвиток якого забезпечував життєдіяльність населення. Не зважаючи на те, що питома вага аграрного сектору в економіках країн-лідерів має тенденцію до зниження, держави продовжують активно втручатися в його функціонування. Наразі регулювання пропорцій у цій галузі має на меті не лише забезпечення населення продуктами харчування, а й збереження природних ландшафтів, культури та традиції народів. Більш того, сталий розвиток аграрного сектору може знівелювати негативний вплив на довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еволюція моделей сільського господарства досліджується багатьма вченими світу. Так, Дж.Федеріко [1], М.Мазоєр та Л.Рудард [11] розглядають економічну історію сільського господарства, Дж.Круз [2], С.Баті [12] та П.Вескотт [6] аналізують процес реформування американського сільського господарства, а П.Джонсон [7], М.Артіс, Ф.Ніксон [8] та З.Хорвас [9] відслідковують еволюцію сільського господарства в країнах Європейського Співтовариства.

Невирішена раніше частина та мета статті. Аналіз останніх досліджень показав, що для того щоб зрозуміти характер та наслідки сучасної глобальної трансформації сільського господарства конче необхідно виявити фундаментальну суть еволюції аграрних моделей країн-лідерів, яка впродовж останніх двохсот років зазнавала значних змін. Саме тому, метою даної статті

є виявлення суті та компонентного складу сучасної трансформаційної моделі сільського господарства. Завданнями даної статті є дослідити особливості еволюції підходів держав-лідерів до регулювання сільського господарства, дати визначення поняттю «модель сільського господарства» та проаналізувати основні моделі сільського господарства, що реалізовувалися у постіндустріальних країнах світу упродовж останніх ста років.

Виклад основного матеріалу. Підхід країн-лідерів до регулювання сільського господарства зазнав значних змін за останнє століття. Аграрний сектор став більш контрольованим, зросла кількість інструментів, які використовують постіндустріальні держави для посилення їх впливу на рівень випуску сільськогосподарської продукції та аграрний сектор в цілому. Тим не менше, підтримка доходів фермерів залишається однією з основних цілей втручання держав у функціонування аграрного сектору економіки.

На початку ХХ ст. втручання урядів у функціонування аграрного сектору економіки було незначним, адже вважалося, що ринковий механізм здатний регулювати його досить ефективно. Проте, у Європі з початком 1-ої Світової війни відбулося падіння виробництва сільськогосподарської продукції: на 1/3 в Австрії, Німеччині та Франції; 1/5 в Угорщині; 1/6 в Італії [1, р.191]. Саме тому, з метою подолання дефіциту продовольства та запобігання значного росту цін на продукти харчування, почалося активне втручання європейських урядів в аграрний сектор. Зокрема, в Німеччині в 1914 році було введено картки на хліб, борошно та встановлено максимальні ціни на зернові, що призвело до розквіту чорного ринку з цінами у 10 разів вищими від офіційних, розмір якого у 1918 році становив 50% всього споживання. До подібних заходів вдалися також уряди Італії, Франції, Великобританії. Тим не менше, ціни в Великобританії підтримувалися на досить високому рівні для стимулювання виробництва.

Державне регулювання було припинено лише в 20-х рр., коли ситуація на ринку сільськогосподарської продукції врівноважилася і випуск аграрних товарів досяг довоєнного рівня.

У США ціни на аграрну продукцію знизилися у період 20-22 рр., проте вже наприкінці 20-х рр. відбулося їх зростання до передвоєнного піку. Тим не менше фермерське лобі вимагало створити федеральну агенцію для закупівлі сільськогосподарських товарів з метою контролю за цінами на них. Проте цього не відбулося, натомість фермери отримали лише часткове виключення сільськогосподарських кооперативів з антирастового законодавства та полегшення кредитного тягаря.

В Японії після рисових бунтів 1918 року, які були спричинені зростанням цін на рис на 30%, уряд вдався до зменшення податків, збільшення захисту від імпортованого рису та стимулювання виробництва у деяких колоніях (Корея і Тайвань). Крім того, було створено збутову агенцію для продажу та закупівлі рису на ринку задля стабілізації цін.

Значне падіння цін на сільськогосподарську продукцію в Європі на початку 30-х рр., змусило уряди вдатися до протекціонізму. Відтак, у 1931 році мито на імпорт аграрних товарів було збільшено вдвічі у порівнянні з 1927 роком, а на зернові – у 5 разів. Були також впроваджені квоти та інші кількісні обмеження такі, як зобов'язання використовувати частку вітчизняної продукції. Так, у Франції виробники борошна повинні були використовувати не менше 97% вітчизняної пшениці. Такі заходи зменшили імпорт, проте не змогли зупинити падіння цін та доходів фермерів. Саме тому, у Франції у 1936 році з метою стабілізації цін, було організовано контроль над усім ринком пшениці. До контролю за ринком вдався і німецький (нацистський) уряд, маючи на меті збільшити виробництво та повністю забезпечити внутрішній ринок основними сільськогосподарськими товарами. Тим не менше, ціни в Німеччині штучно підтримували на досить низькому рівні задля забезпечення помірної вартості продуктів харчування для міського населення.

У Великобританії, зважаючи на традиції вільної торгівлі, протекціоністські заходи були запроваджені лише у 1931 році. Тим не менше, навіть після 1931 року на імпорт з домініонів та Аргентини не було накладено мито, адже діяла система «імперських преференцій» (*imperial preferences*). Натомість британським фермерам надавалися компенсації у вигляді субсидій та гарантованих мінімальних цін, що регулювалися збутовими агенціями.

Протекціоністські заходи європейських урядів призвели до зменшення експорту американської сільськогосподарської продукції вполовину та спричинили глибоку аграрну кризу в США. Для її подолання, у 1933 році було прийнято Акт про пристосування сільського господарства (*Agricultural Adjustment Act-AAA*), основними заходами якого стали: підвищення цін до рівня 1910-1914 рр., зменшення виробництва шляхом виведення 35 млн. акрів сільськогосподарських земель з обороту, рефінансування боргів, ринкові інтервенції та надання дешевих кредитів через механізм Продуктової Кредитної Корпорації (*Commodity Credit Corporation-CCC*). Така аграрна політика Нового Курсу (*New Deal Policy*) збільшила доходи фермерів майже на чверть, а також стала основою для всіх майбутніх програм підтримки фермерів.

Під час II Світової Війни стан сільського господарства знову погіршився. В Європі виробництво аграрної продукції зменшилося на 30%, тому уряди вдалися до ринкового планування, карткової системи та створили ринкові інтервенційні агенції [1, р.196]. Тим не менше, в США спостерігалось зростання виробництва в аграрному секторі та значне підвищення цін на його продукцію.

Після закінчення війни розвинуті країни відмовилися скорочувати субсидування сільського господарства і обрали шлях на посилення допомоги

фермерам на постійній основі. Більш того, у Європейському Економічному Співтоваристві (ЄЕС) підтримку фермерів було віднесено до компетенції наднаціональних органів, а положення щодо Спільної аграрної політики були закріплені установчим договором. США та Японія також підтримали ідею збільшення та стабілізації доходів фермерів.

У другій половині ХХ-го ст., не зважаючи на подібні цілі, аграрні політики провідних держав-членів ОЕСР різнилися механізмами імплементації. Так, США вирізняються постійними реформами сільськогосподарської політики. Основні законопроекти щодо змін аграрної політики були затверджені у 1954, 1956, 1965, 1970, 1973, 1977, 1985, 1996 та 2002 роках. Крім того, закони 1954 та 1975 років були прийняті щодо конкретних аграрних продуктів-вовни та рису. Першими законодавчими актами 1954 та 1956 років запроваджувалися експортні субсидії для вивозу надлишків продукції закордон. Закони, прийняті пізніше, змінювали рівень підтримки цін та систему розподілу ресурсів. Так, програма виведення землі з сільськогосподарського обороту (set-aside) діяла з 1933 до 1939 року, а після тривалої заборони, була знову відновлена у 1956 році, але поступово її було згорнуто у 70-х роках.

Надмірним протекціонізмом виділялася аграрна політика Японії. Так, відповідно до Закону щодо контролю за продовольством (Food Control Law) 1942 року, була встановлена державна монополія на торгівлю рисом, яка з того часу здійснювалася лише через фермерські кооперативи. Водночас, закупівельні ціни були встановлені на досить високому рівні, що сприяло певному вирівнюванню доходів фермерів і міських жителів, прибутки яких значно зросли у період економічного буму. Відтак, ціни на рис у період з 1950 до 1985 року зросли майже втричі, проте ціни продажу виявились нижчими від цін закупівлі, що забезпечувало доступні ціни для споживачів і водночас значні субсидії для фермерів, що вирощували рис. Це призвело до збільшення виробництва і Японія стала повністю забезпечувати себе рисом.

У країнах Європи у післявоєнний період основною метою було збільшення виробництва аграрної продукції для повного забезпечення внутрішніх потреб, вирівнювання платіжного балансу та підвищення доходів фермерів. Якщо у континентальній Європі ця ціль досягалася шляхом імпортного протекціонізму (особливо на зернові) та гарантованих мінімальних цін, то Великобританія продовжувала довоєнну політику вільного імпорту та субсидування фермерів. На початку 50-х рр. рівень сільськогосподарського виробництва в Європі досяг довоєнного рівня, а негативне сальдо платіжного балансу значно зменшилось. Тим не менше, у Франції та Німеччині підтримка аграрного сектору лише збільшувалася, адже були введені додаткові субсидії та дешеві кредити. У 1962 році було визначено три основні принципи Спільної Аграрної Політики: однакові закупівельні ціни у всіх державах Співтовариства, надання переваги

продукції, виробленій фермерами ЄС та солідарність у витратах на САП [7, р.43]. З 1970 року після відміни внутрішніх мит, почала працювати система компенсаційних платежів, що надавалися через Європейський Фонд гарантування та управління в сільському господарстві (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund-EAGGF).

Тим не менше, з 70-х рр. розпочалася поступова лібералізація сільського господарства у країнах-лідерах. Так, в США з 1977 року була в черговий раз відновлена програма виведення землі з сільськогосподарського обороту, яка у 1983 році була посилена новим компонентом - фермерам, що виводили свої землі з обороту надавалися компенсації з державного резерву у вигляді аграрної продукції. Це допомогло зменшити державні резерви, проте призвело до зменшення надходжень до федерального бюджету [1, р. 197]. Новим етапом на шляху лібералізації сільського господарства в США став Федеральний Акт з удосконалення та реформи сільського господарства (FAIR Act) прийнятий у 1996 році. Відповідно до нього, було розширено довгострокову програму консервації земель (conservation reserve program), відмінено інтервенції на ринки основних аграрних продуктів та впроваджено принцип «відокремлення» (decoupling), відповідно до якого субсидії були не пов'язаними з ринковими умовами та рівнем виробництва. Фермери отримували фіксовані перехідні платежі (fixed transition payments), що базувалися на історичній врожайності та розмірі посівів. Тобто, всі субсидії були не пов'язаними з рівнем виробництва та повністю відповідали правилам СОТ. Тим не менше вже у 2002 році Фермерським Актом (Farm Act) було збільшено рівень субсидій фермерам майже вдвічі. Був введений новий інструмент підтримки - контрциклічний платіж, що базувався на 85% від історичної врожайності і залежав від поточних цін на аграрну продукцію, що вирощував фермер [2, р. 2,6,23]. Крім того також існували інші механізми підтримки фермерів: прямі платежі, що не прив'язувалися до рівня виробництва аграрної продукції, а були фіксованими і базувалися на історичній врожайності; платежі відповідно до національної програми консервації земель; субсидії на страхування посівів зернових; підтримка цін на цукор та молоко [6, р. 201-204].

В Японії у 1969 році монополію на ринку рису почали поступово скорочувати, проте величина пропозиції все ще контролювалася кооперативами. У 1970 році японський уряд запровадив програми виведення частини рисових плантацій з сільськогосподарського обороту та зменшив підтримку інших базових аграрних продуктів. Лише у 1994 році, після Уругвайського Раунду ГАТТ, було відмінено закон про заборону імпорту рису в Японію. Відтак, почалася повна лібералізація ринку рису в Японії [1, р. 198].

В ЄС спільне проведення аграрної політики виявилось дуже успішним у плані збільшення виробництва - Європейське Співтовариство на

початку 70-х рр. повністю забезпечувало себе основними сільськогосподарськими продуктами та стало другим експортером у світі. Проте, зернові, яловичина, молочні продукти, вино та деякі фрукти вироблялися у надлишку, а тому закуповувалися інтервенційними агенціями, або збувалися за кордон за допомогою експортних субсидій. Це вимагало значних витрат з бюджету Європейського Співтовариства. Саме тому, в 70-х роках було запропоновано реформи САП. Перші спроби контролювати надлишки та бюджетні витрати були зроблені у 80-х роках: було введено квоти на виробництво молока (1984 рік), бюджетні стабілізатори та збори за перевиробництво (co-responsibility levies) (1988 рік).

Наступна реформа САП, реформа МакШеррі 1992 року, мала пом'якшити негативний вплив на споживачів, і передбачала зниження цін підтримки сільськогосподарської продукції та їх наближенням до рівня світових. Щоб компенсувати фермерам зменшення доходів було введено прямі платежі. Крім того були запроваджені заходи, що заохочували ранній вихід фермерів на пенсію, виведення частини земель з обробітку, заліснення територій та зменшення інтенсивності скотарства. Отже, підхід ЄС почав зміщуватися від цінової підтримки до прямих платежів фермерам, що не надавали стимулів виробляти більше сільськогосподарської продукції та заходів щодо захисту довкілля. Наближенням Співтовариства до вільного ціноутворення в аграрному секторі посилювало його позиції на переговорах в рамках Уругвайського раунду ГАТТ.

Особливостями подальшої реформи САП у рамках «Порядку Денного 2000» було введення принципу «перехресної відповідності» (cross-compliance), відповідно до якого прямі платежі надавалися лише тим фермерам, які виконували вимоги щодо захисту довкілля; та принципу «модуляції» (modulation), який передбачав відрахування частини прямих платежів на розвиток сільської місцевості. Більше того, збільшувалася частка фінансування підтримки фермерів з національних бюджетів країн-членів ЄС, що підсилювало принцип субсидіарності. На нашу думку, ця реформа ознаменувала перехід до більшої децентралізації аграрної політики та зменшення колективної фінансової відповідальності за неї. [8, р.98,100,102,112,188-119]. Проте, це не вирішило проблеми низької конкурентоспроможності європейських фермерів та постійного зростання витрат на сільське господарство. Тому, відповідно до реформи Фішлера 2003 року, було зменшено ціни підтримки через запровадження схеми єдиного платежу (single direct payment scheme), що об'єднувала прямі платежі, які фермери отримували у попередні роки. Було передбачено поступове скорочення прямих виплат фермерам. Затвердження аграрного бюджету на 2007-2013 роки та жорстка бюджетна дисципліна мали гарантувати прогнозованість витрат на САП у майбутньому. Також жорсткішими стали вимоги щодо безпеки харчових продуктів, захисту довкілля та умов

утримання тварин. Крім того, було підвищено фінансування розвитку сільської місцевості, витрати на який передбачалося поступово збільшувати [9, р.372-373]. Слід зазначити, що після епідемії коров'ячого сказу знизилася довіра споживачів до інтенсивних методів фермерства, що дало поштовх до розвитку органічного сільськогосподарського виробництва [7, р.39]. Очевидно, що компенсаційні платежі, надання яких залежить від виконання значного переліку складних вимог буде збільшувати адміністративні витрати та бюрократизацію САП, що уможливорюватиме різні шахрайські схеми. Тому подальші реформи САП будуть мати на меті спрощення інструментів регулювання аграрного сектору та посилення прозорості витрат на його функціонування.

З огляду на вище сказане та керуючись принципами історизму, програмованості, урегульованості економічного середовища була запропонована комплексна схема еволюції підходів країн-лідерів до регулювання сільського господарства (див.табл. 1)

Таблиця 1. - Еволюція підходів країн-лідерів до регулювання сільського господарства у ХХ-ХХІ ст.

Назва періоду	Характеристика періоду	Державні заходи регулювання аграрного сектору економіки
Період невтручання (початок ХХст- до 1914 р)	Вільне функціонування сільськогосподарського сектору, регулювання випуску аграрної продукції через ринковий механізм попиту та пропозиції	Переважно невтручання держави у функціонування аграрного сектору економіки. Регулювання сільського господарства лише за екстремальних ситуацій (посуха, неврожай тощо)
Перший регламентаційний період (протягом I –ої Світової Війни, 1914-1918)	Зниження аграрного виробництва, дефіцит продуктів харчування	Активне втручання урядів в аграрний сектор через контроль над цінами
Період країнової диференціації (міжвоєнний період)	Коливання цін на сільськогосподарські товари	Впровадження пільг та субсидій для фермерів з метою підтримки їх доходів, захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції
Другий регламентаційний період (протягом II-ої Світової Війни, 1939-1945)	Різке зменшення аграрного виробництва в країнах Європи та в Японії. Стрімке його зростання в США	Введення карткових систем та ринкового планування в Японії та європейських країнах, нарощування експорту в США
Період стабілізації аграрних ринків (після II-ої Світової Війни до 70-х рр)	Стрімкий ріст виробництва аграрної продукції в Японії та країнах Європи	Підтримка доходів фермерів через встановлення мінімальних та орієнтовних цін, запровадження експортних субсидій.

Закінчення таблиці 1.

Етап загострення глобальної конкуренції (70– поч. 90-х рр.)	Зменшення цін на аграрну продукцію через її перевиробництво. Початок лібералізації аграрних ринків	Заходи щодо обмеження виробництва та зменшення пропозиції аграрних товарів (виведення землі з обороту, зменшення цін підтримки та надання контрциклічних дефіцитних платежів, квотування, бюджетні стабілізатори)
Інноваційно-лібералізаційний період (розпочався у середині 90-тих рр. і триває зараз)	Раціоналізація сільського господарства, лібералізація ринків сільськогосподарських продуктів. Активний розвиток виробництва трансгенних продуктів та, на противагу їм, органічних продуктів	Контроль за впливом сільського господарства на довкілля, підвищена увага до безпеки продуктів харчування. Поступове зменшення захисту внутрішнього ринку від іноземної аграрної продукції. Подальше зменшення цін підтримки та її відокремлення від рівня виробництва, надання фіксованих перехідних та прямих платежів фермерам

Джерело: складено автором на основі [1,2,6,7,8,9,11]

На нашу думку, залежно від підходу держави до регулювання сільського господарства та механізмів підтримки аграрного сектору, можна виділити й моделі сільського господарства, що реалізовувалися у країнах-лідерах протягом ХХ-ХХІ ст. Адже, модель сільського господарства представляє собою систему інструментів, що визначають та забезпечують механізм функціонування сільського господарства протягом певного періоду часу (див. табл. 2).

Таблиця 2. - Моделі сільського господарства, що реалізовувалися у країнах-лідерах протягом ХХ-ХХІ ст.

Назва моделі	Основні характеристики
Лібералізаційна	Сільське господарство є конкурентним сектором економіки, ринок може ефективно регулювати його функціонування. Фермери пристосовують рівень свого виробництва залежно від ринкового попиту. Неконкурентоспроможні фермери мають залишити сектор.
Протекціоністська	Сільське господарство об'єктивно не є конкурентним сектором економіки. Проте, воно гарантує продуктову безпеку, розвиток сільської місцевості та добробут фермерів, а тому вимагає підтримки через систему тарифів, податків та субсидій.

Закінчення таблиці 2.

Трансформаційна (мультифункціональна)	Сільське господарство має бути конкурентним, проте субсидії фермерам мають підтримувати неринкові аспекти сільського господарства такі, як збереження земель, розвиток сільської місцевості, захист довкілля, традиційне ремісництво та безпеку продуктів харчування.
--	---

Джерело: складено автором на основі [10].

Слід зазначити, що до початку ХХ ст. переважно панувала лібералізаційна модель сільського господарства. Проте, зі зростанням доходів населення, його витрати на продукти харчування зменшувались (закон Енгеля), що мало негативний вплив на фермерів. Крім того, ціни на сільськогосподарські товари значно коливалися, що було спричинено як природно-кліматичними умовами, так і значним часовим лагом реагування пропозиції на зміни цін, що пояснюється інертністю аграрного виробництва. Для аграрного ринку характерним було чергування періодів надлишку та низьких цін і, відповідно, періодів дефіциту та високих цін. Більше того, наявною стає тенденція падіння реальних цін на сільськогосподарську продукцію. Така ситуація шкодить, як фермерам так і споживачам продуктів харчування та підриває продуктову безпеку країни. Зважаючи на це, держави –лідери перейшли до протекціоністської моделі сільського господарства, метою якої є зменшення цінових коливань та стабілізація доходів фермерів [11, р.423-427].

Активне регулювання сільського господарства за протекціоністської аграрної моделі здійснювалося шляхом підтримки цін на аграрну продукцію на досить високому рівні та запровадженням митних бар'єрів для проникнення більш дешевої продукції з-за кордону. Наслідки цієї політики призвели до значної інтенсифікації виробництва, що спричинила забруднення довкілля та посилення небезпеки харчових продуктів для організму людини. Аграрна продукція вироблялася у надлишку, тому, для збуту залишків за кордон, був запроваджений механізм експортних субсидій, що викривлював міжнародну торгівлю та негативно впливав на країни, що розвиваються. Надмірні витрати на сільське господарство не допомагали гарантувати всім фермерам гідний рівень життя, адже переважну частину коштів отримували великі ферми. Механізми контролю за пропозицією (квоти, виведення землі з обробітку, зменшення цін підтримки) мали зробити аграрний сектор більш орієнтованим на потреби споживачів. Саме тоді розпочався поступовий перехід до нової моделі сільського господарства –трансформаційної або мультифункціональної, що поєднала в собі елементи попередніх моделей. Відповідно до нової моделі, сільське господарство має бути орієнтованим на попит споживачів, тим не менше держава має гарантувати стабільні доходи фермерам, продуктову безпеку, збереження довкілля та розвиток сільської

місцевості. Очевидно, що сільське господарство стало не лише галуззю, що забезпечує населення продуктами харчування, а й сектором, що сприяє збереженню традицій, культурної спадщини та природних особливостей регіонів. На нашу думку, лібералізація торгівлі аграрною продукцією в рамках нової моделі призведе до подальшого загострення нецінової глобальної конкуренції виробників сільськогосподарських товарів та впровадження ними диференційної стратегії. Адже, зважаючи на зростання доходів населення країн-лідерів, ціна продуктів харчування вже не є основним чинником для вибору споживачів. Останнім часом на перший план почали виходити такі ознаки аграрних товарів, як безпека для здоров'я (зростання ринкового попиту на органічну їжу) та походження (зростання географічного маркування через попит на товари специфічного регіонального походження) [12,р.3]. Натомість, зниження надходжень від сільськогосподарського виробництва фермери будуть компенсувати через збільшення доходів від зайнятості у сферах агротуризму, традиційних ремесел, полювання тощо.

Висновки. Отже, підхід держав - лідерів до регулювання аграрного сектору економіки значно еволюціонував протягом XX-XXI століття. Політика невтручання в сільське господарство, яка панувала до початку XX ст. була замінена надмірним його регулюванням, що призвело до інтенсифікації виробництва та значного негативного впливу на довкілля та споживачів. Такий підхід не давав змоги гарантувати гідний рівень життя всім фермерам, а відтак призвів до викривлення міжнародної торгівлі та надмірних витрат бюджетних коштів. Тому, наприкінці XX ст. країни-лідери вдалися до оптимізації сільського господарства та лібералізації ринків сільськогосподарських продуктів.

Відповідно до зміни підходу держав до регулювання аграрного сектору, змінювалися і моделі сільського господарства. Адже модель сільського господарства являє собою систему інструментів, що визначають та забезпечують механізм функціонування сільського господарства протягом певного періоду часу.

Таким чином, лібералізаційна модель сільського господарства, відповідно до якої, аграрний сектор вважався цілком конкурентною галуззю господарства, була замінена протекціоністською. Протекціоністська модель, згідно якої сільське господарство було об'єктивно неконкурентним сектором економіки і вимагало надмірної та цілковитої опіки держави, еволюціонувала у трансформаційну (мультифункціональну) модель.

Можна констатувати, що наразі відбувається утвердження мультифункціональної моделі сільського господарства, механізм функціонування якої має на меті гарантувати безпеку харчових продуктів, захист довкілля, забезпечення зайнятості та гідного рівня доходів мешканцям сільських місцевостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Giovanni Federico. Feeding the world: an economic history of agriculture 1800-2000 [Text] / Giovanni Federico. - Princeton University Press. New Jersey.- 2005. -388p.
2. R.Kruze. Implications of the 2002 U.S. Farm Act for world agriculture. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://purl.umn.edu/16808>
3. OECD. Agricultural Outlook: 2001-2006. Annex II – Glossary of Terms. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=931>
4. Institute for International Integration Studies, TCD. Glossary. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.tcd.ie/iis/policycoherence/index.php/iis/glossary>
5. Investing Glossary. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.investorwords.com/1166/countercyclical.html>
6. Paul Westcott. Counter-Cyclical payments under the 2002 Farm Act: production effects likely to be limited. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.choicesmagazine.org/2005-3/grabbag/2005-3-05.htm>
7. P. Johnson. Industries in Europe: competition, trends and policy issues [Text] / P. Johnson. -Durham business School. -2003. – 448p.
8. M. Artis, F. Nixon. The economics of the European Union: Policy and Analysis. Third edition [Text] / M. Artis, F. Nixon. - Oxford University Press. - 2007. - 436p.
9. Zoltan Horvath. Handbook on the European Union [Text]/ Zoltan Horvath. - HVGORAC Publishing House Ltd. Budapest. -2007. -658p.
10. Josling T. Competing Paradigms in the OECD and their Impact on the WTO Agricultural Talks [Text] / Josling T. // Agricultural Policy for the 21st century. - Iowa State University Press. - 2002. -P.245-264
11. Marcel Mazoyer and Laurence Roudart. A history of world agriculture: from the neolithic age to the current crisis [Text] / Marcel Mazoyer and Laurence Roudart. - Monthly Review Press. New York- 2006. -528p.
12. Sandra S. Batie. The multifunctional attributes of Northeastern agriculture: a research agenda. – [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.aec.msu.edu/smith_endowment/documents/NAREA.prn.pdf

УДК 656.71 (045)

О.К. Катерна

ВПЛИВ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК АЕРОПОРТУ

В статті були розглянуті основні сучасні інформаційні технології в аеропортах світу, а також принцип впровадження комплексних інформаційних систем та переваги управління ресурсами аеропорту за допомогою ІТ-Рішень.

В статье были рассмотрены основные современные информационные технологии в аэропортах мира, а также принцип внедрения комплексных информационных систем и преимущества управления ресурсами аэропорта с помощью ИТ-Решений.